

Marian Gorynia
Katedra Konkurencyjności Międzynarodowej
Wydział Gospodarki Międzynarodowej
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Recenzja pracy doktorskiej
mgr Pingping Song
pt. „The Business Performance
and Competitive Strategies of Chinese SMEs:
Case Study in Qingdao City”

Uniwersytet Warszawski w Warszawie
Wydział Zarządzania
2016 rok, 287 stron

Niniejsza recenzja składa się z siedmiu części:

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy
2. Cele pracy i hipotezy badawcze
3. Metoda badawcza
4. Struktura i treść pracy
5. Rezultaty badawcze
6. Strona formalna pracy
7. Konkluzja końcowa

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy

Dobór problematyki recenzowanej dysertacji stanowi jej silną stronę. Autorka podjęła się badania zagadnień, które w pełni zasługują na pogłębioną refleksję naukową. Po pierwsze, za taką oceną przemawia fakt, że studium dotyczy gospodarki chińskiej – drugiej pod względem wartości PKB gospodarki świata z wysokim tempem wzrostu gospodarczego, która w ciągu 3-4 ostatnich dziesięcioleci zrobiła niesamowity skok rozwojowy. Po drugie, w pracy uwaga jest zwrócona na zachowania małych i średnich przedsiębiorstw, które odgrywają dużą rolę w gospodarce Kraju Środka. Po trzecie

wreszcie, badanie zależności pomiędzy stosowanymi przez firmy strategiami a uzyskiwanymi przez nie rezultatami zawsze należało do wiodących tematów badawczych w gospodarce rynkowej. Zainteresowanie tego rodzaju zagadnieniami jest jedną z oznak, że gospodarka chińska stanowi odmianę gospodarki rynkowej (przynajmniej jeśli chodzi o zachowania przedsiębiorstw).

2. Cele pracy i hipotezy badawcze

Cele rozprawy zostały zadeklarowane na s. 13-14 wstępu. Jest ich 5 i przedstawiają się następująco:

- Identyfikacja zależności pomiędzy wynikami (business performance) MŚP i skutecznością ekonomiczną (economic effectiveness).
- Oszacowanie pozycji strategicznej chińskich MŚP.
- Analiza wyborów strategicznych chińskich MŚP.
- Ocena strategii konkurencyjnych w znaczeniu sukcesów i niepowodzeń.
- Rekomendacja działań strategicznych odnośnie do implementacji przyszłej strategii.

Wśród podanych powyżej celów badawczych wymieniono analizę. Wypada przypomnieć, iż niektórzy autorzy wyznają pogląd, że analiza to metoda badawcza, a nie cel albo zadanie badawcze.

Dodatkowo Autorka stawia 4 pytania badawcze:

- Jakie zachodzą związki pomiędzy wynikami MŚP a ich skutecznością ekonomiczną?
- Jaka jest bieżąca pozycja strategiczna MŚP w sektorze oponiarskim w mieście Qingdao?
- Na ile ich strategie konkurencyjne są sukcesem?
- Jakie rekomendacje można sformułować z myślą o poprawie ich strategicznej konkurencyjności?

W pracy postawiono także 3 hipotezy:

- Występuje silny pozytywny związek pomiędzy wynikami MŚP i skutecznością ekonomiczną.

- Strategiczna pozycja MŚP wytwarzających produkty oponiarskie do motocykli jest pozytywna.
- Strategie konkurencyjne wprowadzane przez chińskie MŚP są sukcesem.

Odnosząc się do sposobu „wyprowadzenia” wymienionych hipotez można zgłosić istotną wątpliwość. Hipotezy te pojawiają się w wywodzie Autorki na zasadzie czystej dedukcji (spekulacji?) – przy żadnej z nich nie wymieniono ani jednej pozycji literatury dającej podstawę do takiego, a nie innego postawienia hipotezy.

Zarówno cele, jak i pytania oraz hipotezy badawcze dotyczą zagadnień ważnych i ich wybór jako przedmiotu zainteresowania w prowadzonym badaniu jest uzasadniony. Relacja pomiędzy 3 wymienionymi kategoriami (cele, pytania, hipotezy) budzi zaciekawienie. Celów jest 5, pytań 4, a hipotezy tylko 3. Jest to dla mnie niezrozumiałe. Wydaje się, że liczba celów i pytań badawczych powinny być w przyjętej konwencji identyczne. Pytania badawcze powstały bowiem z przeformułowania postawionych celów badawczych. Różnica pomiędzy liczbą pytań i liczbą hipotez jest zrozumiała. Ostatnie (czwarte) pytanie dotyczy bowiem rozważań o charakterze normatywnym i jako takie nie nadaje się do przekształcenia w hipotezę, która następnie mogłaby być poddana testowaniu (weryfikacji albo falsyfikacji).

To, że w opracowaniu postawiono cele nie budzi żadnych wątpliwości – badania naukowe tym różnią się od innych form poznania, że powinny mieć charakter celowy, a zdefiniowanie celów uważane jest za ważny atrybut racjonalności badań. Inaczej sprawa przedstawia się z postawieniem w pracy zarówno pytań badawczych, jak i hipotez. Generalnie przyjmuje się, że pytania badawcze co do zasady dotyczą identyfikacji związków między zmiennymi. Chodzi więc o odkrycie czegoś, co dotychczas nie zostało zauważone. Pytania badawcze, podobnie jak cele, mogą mieć charakter poznawczy (opisowo-wyjaśniający), jak i praktyczny. Te pierwsze odnoszą się do przeszłości, do tego, co się stało i mają za zadanie zidentyfikować, co się stało oraz dlaczego tak się stało. W tym wypadku hipoteza jest przypuszczeniem odnośnie do treści odpowiedzi na postawione pytanie badawcze – pokazuje przypuszczalny związek pomiędzy zmiennymi oraz jego kierunek i siłę. Cechą hipotezy jest to, że w ramach postępowania badawczego może być testowana (weryfikowana albo falsyfikowana). Jeśli więc przed badaniem potrafimy sformułować przypuszczenie

będące hipotezą, to pytanie badawcze jest niepotrzebne – hipoteza stanowi bowiem w tej sytuacji jakby wyższą formę pytania badawczego. Innymi słowy – hipoteza pełni jednocześnie rolę pytania badawczego, a dodatkowo zawiera w sobie prawdopodobny wariant odpowiedzi na to pytanie. Z drugiej strony, pytania badawcze mogą mieć także charakter praktyczny i zmierzać do ustalenia możliwych konsekwencji dla praktyki gospodarczej – mogą to być prognozy, projekcje, scenariusze, zalecenia normatywne, rekomendacje dla polityki gospodarczej, firm, samorządów itp. Jako takie odnoszą się do przyszłości i w tym sensie nie poddają się testowaniu w ramach procesu badawczego. W tym wypadku, nawet jeśli potrafimy udzielić przypuszczalnej odpowiedzi na pytanie, to nie jest jednak możliwe sformułowanie hipotezy w naukowym tego słowa znaczeniu, nie daje się jej bowiem sprawdzić w toku postępowania badawczego, które siłą rzeczy odbywa się w ograniczonych ramach czasowych, zwłaszcza w wypadku prac awansowych. Konkludując ten fragment recenzji można więc stwierdzić, że część pytań badawczych (1-3) nie jest niezbędna, gdyż ich funkcję pełnią hipotezy (1-3).

Trzy przedstawione hipotezy mają charakter przypuszczeń, które Autorka zamierza sprawdzić w toku badań. Nie do końca jasne jest, skąd się wzięły hipotezy. Świadczy o tym brak nawiązania do literatury przy prezentacji i wyprowadzaniu hipotez we wstępie rozprawy. Poza tym brzmienie 3 wspomnianych hipotez może wprowadzać błąd – wyłącznie w hipotezie drugiej dokonano zawężenia (delimitacji) analizy z punktu widzenia kryterium branżowego i geograficznego, zaś w 2 pozostałych hipotezach poziom ogólności jest o wiele wyższy, gdyż takiego zawężenia nie dokonano. Czytelnik może się jednak domyślać, że we wszystkich trzech hipotezach chodzi o „SMEs of motorcycle tire products in Qingdao City”, a nie o jakąś szerszą populację firm.

3. Metoda

Rozstrzygnięcia metodyczne przyjęte przez Doktorantkę należy ocenić jako poprawne. Opis metodyki pracy jest dobrze rozwinięty, gdyż poświęcono mu cały rozdział dysertacji (rozdział 5). Dobór poszczególnych metod badawczych zasługuje na pozytywną ocenę, zarówno jeśli chodzi o ustalenie całego zestawu tych metod, jak o ich wykorzystanie do poszczególnych zadań badawczych. Uzasadnienie wyboru

metod badawczych jest przekonujące i można je uznać za zgodne z regułami sztuki. Generalnie zadowolający jest też opis zastosowanych metod. Warto zwrócić uwagę na kilka okoliczności związanych z metodyką badań. Po pierwsze, decyzja o zastosowaniu w rozprawie kombinacji metod ilościowych (statystycznej analizy danych) i jakościowych (analiza studiów przypadku 8 wybranych przedsiębiorstw) była w moim przekonaniu słuszna, co zresztą Doktorantka potrafiła umiejętnie uzasadnić w rozdziale 5. Po drugie, w rozdziale 5 zamieszczono fragmenty precyzyjnie opisujące i uzasadniające wykorzystanie poszczególnych metod badawczych. Podsumowując można stwierdzić, iż wykorzystanie metod ilościowych i jakościowych stanowi silną stronę ocenianej pracy.

3. Struktura i treść pracy

Recenzowana rozprawa (łącznie 287 stron) składa się z ośmiu rozdziałów. Ponadto w pracy występują bibliografia oraz aneks zawierający sześć załączników.

Omawiając strukturę pracy należy podkreślić prawidłowe połączenie tytułu rozprawy, liczby i sekwencji rozdziałów oraz ich treści. Rozdział 1 pełniący rolę wstępu został napisany poprawnie – zamieszczono w nim wszystkie potrzebne elementy, a mianowicie: określenie obszaru badawczego, motywacja podjęcia badań, uzasadnienie znaczenia prowadzonych badań, cele rozprawy, prezentacja pytań i hipotez badawczych oraz omówienie struktury pracy.

W rozdziale 2 uwagę skoncentrowano na prezentacji fenomenu małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w ogóle oraz w mieście Qingdao, a ponadto krótko zaprezentowano branżę opon motocyklowych oraz sytuację MSP działających w tej branży w mieście Qingdao. W rozdziale 3 podjęto kwestię zależności pomiędzy wynikami (wydajnością) [business performance] MSP i efektywnością ekonomiczną. W rozdziale 4 uwaga została zogniskowana na prezentacji rozważań teoretycznych poświęconych ocenie strategii konkurencyjnych. Wymienione cztery rozdziały mają w zasadzie charakter teoretyczno-literaturowy. Po nich następuje rozdział 5, który ma charakter metodyczny i w którym zaprezentowano metodologię podjętego badania. W szczególności zamieszczono tam rozważania na temat badań ilościowych oraz jakościowych, a także przedyskutowano różne aspekty danych poddanych analizie

w dysertacji. Kolejne dwa rozdziały są z sobą silnie powiązane. W rozdziale 6 zaprezentowano uzyskane wyniki, a w rozdziale 7 zamieszczono dyskusję tych wyników. Główną część pracy zamyka rozdział 8, w którym zaprezentowano wnioski wynikające z przeprowadzonych rozważań, omówiono ograniczenia uzyskanych wyników oraz określono rekomendacje. Ponadto w pracy występują jeszcze dwie istotne części, a mianowicie bibliografia oraz aneks zawierający sześć załączników.

W mojej ocenie recenzowana rozprawa ma właściwe dla prac doktorskich rozmiary całkowite. Proporcje pomiędzy poszczególnymi częściami (rozdziałami i podrozdziałami) pracy są względnie zrównoważone. Mocną stroną dysertacji jest przyjęty klarowny linearny tok rozumowania.

Układ pracy oceniam jako poprawny – w przyjętym toku rozumowania liczba rozdziałów pracy oraz ich sekwencja są prawidłowe. Struktura wewnętrzna rozdziałów nie nasuwa istotnych wątpliwości – w moim przekonaniu jest ona dobrze uzasadniona, zdyscyplinowana, a także umiejętnie podporządkowana zadeklarowanym celom pracy i przyjętym pytaniom oraz hipotezom badawczym. Treść wywodu jest przejrzysta, nie ma zbędnych dygresji. Silną stroną dysertacji jest biegłość i orientacja Autorki w zakresie znajomości literatury. Doktorantka dobrze radzi sobie z rozległą bibliografią przedmiotu rozważań, a także potrafi umiejętnie i sprawnie się nią posługiwać w toku prowadzonego rozumowania. Ponadto na pochwałę zasługują zdolności Doktorantki do przeprowadzenia trafnej selekcji opracowań przytaczanych w pracy.

Na zakończenie tego punktu recenzji zostaną przedstawione wybrane szczegółowe uwagi merytoryczne nawiązujące do treści rozprawy:

- niejasna jest dla mnie zależność zasygnalizowana w tytule rozdziału 3 – zależność ma dotyczyć rezultatów przedsiębiorstw (business performance) i efektywności ekonomicznej (economic effectiveness); o ile pojęcie wyników zostało zdefiniowane i zdezagregowane na proste wskaźniki, o tyle termin efektywność nie został zdefiniowany i w konsekwencji po lekturze tego interesującego rozdziału czytelnik nie dowiaduje się, jakie były zależności pomiędzy zmiennymi wymienionymi w tytule rozdziału; podobny niedosyt związany z realizacją celu 1 rozprawy występuje przy omówieniu tej kwestii w rozdziale 8 pracy;

- pozytywnym wyróżnikiem rozprawy jest posługiwanie się przez Autorkę tabelami, rysunkami i wykresami, co sprawia, że percepcja prowadzonych rozważań jest przyjazna;
- drugą dodatnią cechą jest zamieszczanie na początku każdego rozdziału krótkiego wstępu oraz przedstawianie na końcu każdego rozdziału podsumowania i wniosków z prezentowanych rozważań. Ułatwia to czytanie rozprawy i zrozumienie oraz zapamiętanie treści w niej zawartych;
- doceniając dojrzałość metodologiczną i metodyczną pracy byłbym ciekaw poznać stanowisko Doktorantki w kwestii weryfikacjonizmu i falsyfikacjonizmu; drugie pytanie dotyczy określenia triangulacja metodologiczna w kontekście metodologii wykorzystanej w ocenianej rozprawie;
- jakie graniczenia wskazałaby Doktorantka dla ewentualnej próby rozszerzenia wniosków z uzyskanych wyników na szerszą populację przedsiębiorstw chińskich? Na ile uzyskane wyniki można uznać za reprezentatywne dla chińskiego sektora MSP?

4. Rezultaty badawcze

Uważam, że zarówno względy merytoryczne sprowadzające się przede wszystkim do uzyskanych wyników badawczych, jak i dostrzeżona oraz podkreślona wcześniej poprawność metodyczna ocenianej rozprawy stanowią podstawę do nadania jej Autorce stopnia doktora nauk ekonomicznych. W moim przekonaniu Doktorantka osiągnęła zadeklarowane cele i zgodnie z regułami sztuki ustosunkowała się do postawionych pytań oraz hipotez badawczych.

Za wysoką pozytywną oceną dysertacji przemawiają następujące osiągnięcia, które zostały zrealizowane przez Autorkę:

- umiejętność znalezienia oraz postawienia interesującego i atrakcyjnego problemu badawczego, zasługującego na zgłębienie w toku prowadzonego badania naukowego (opisane to zostało w celach, pytaniach i hipotezach);
- dobra orientacja w literaturze przedmiotu – umiejętność selekcji i interpretacji opracowań innych autorów;

- umiejętność odniesienia podjętej problematyki badawczej do osiągnięć innych autorów w nawiązaniu do literatury przedmiotu;
- umiejętność trafnego doboru i poprawnego, zgodnego z regułami warsztatu naukowego wykorzystania przyjętych metod badawczych;
- umiejętność samodzielnego prowadzenia badań empirycznych;
- zdolność do wnioskowania.

Silną stroną dysertacji jest rozbudowana, kompetentna, porządkująca i dobrze skonstruowana koncepcyjnie prezentacja literatury poświęconej badaniom teoretycznym i empirycznym nad problematyką roli i sytuacji strategicznej MŚP. W mojej ocenie Doktorantka potrafiła umiejętnie zidentyfikować najważniejsze tendencje oraz wydobyć syntetycznie ujęte „state of the art” tak w odniesieniu do gospodarki chińskiej, jak i odnośnie do MŚP w gospodarce USA oraz Unii Europejskiej.

Mgr Pingping Song pokazała w rozprawie, że umie badać rzeczywistość gospodarczą posługując się występującymi w literaturze przedmiotu ujęciami teoretycznymi, twórczo je modyfikując i rozwijając oraz że potrafi prowadzić postępowanie badawcze w nawiązaniu do wyników badań empirycznych innych autorów. Można więc stwierdzić, że cały proces badawczy zrealizowany przez Doktorantkę jest dobrze zakorzeniony i usytuowany w prowadzonych w wybranym obszarze badaniach naukowych.

Zasadniczo doktorantka osiągnęła sformułowane we wstępie cele pracy. Ustosunkowała się także w zasadniczo przekonujący sposób do zasygnalizowanych wcześniej pytań i hipotez badawczych. Pewna wątpliwość dotyczy tylko celu pierwszego – ani treści rozdziału 3, ani z przeprowadzonych i opisanych w rozdziałach 6, 7 i 8 własnych badań empirycznych nie wyłania się jasny i przekonujący obraz zależności pomiędzy „SMEs Business Performance and Economics Effectiveness”. Jak już wcześniej wspomniano, pojęcie „Business Performance” zostało precyzyjnie opisane, zaś rozumienie Economic Effectiveness nie zostało w pracy zdefiniowane. Należy podkreślić, że zarówno cele, jak i pytania oraz hipotezy rozprawy zostały skonstruowane w taki sposób, że w pełni uzasadnione było podjęcie badań z nimi

powiązanych. Metody dobrane i wykorzystane przez Doktorantkę nie budzą zastrzeżeń.

Na uznanie zasługuje szeroki i ambitny program autorskich badań empirycznych podjętych przez Doktorantkę. Wyniki badań są ważne i interesujące, a także mogą skłaniać do refleksji nad ich wykorzystaniem do budowania rekomendacji dla menedżerów, a także polityków gospodarczych. Sposób operacjonalizacji zmiennych ujętych w badaniu empirycznym nie nasuwa większych wątpliwości. Ponadto dobór i sposób wykorzystania przyjętych metod analizy statystycznej nie uzasadniają uwag krytycznych. Uzyskane wyniki pozwoliły na sformułowanie wniosków, które mają duże znaczenie poznawcze i praktyczne. Wyniki badań Doktorantki wnoszą warty zauważenia wkład do aktualnego stanu wiedzy na temat wyników i strategii chińskich MŚP w wybranym regionie.

5. Strona formalna pracy

Strona formalna rozprawy jest jej względnie silną stroną, tym niemniej zdarzają się w niej potknięcia natury językowej. Dysertacja jest napisana zasadniczo poprawnym, zrozumiałym, komunikatywnym i ładnym, językiem. Stronę graficzną opracowania oceniam jako poprawną. Bardzo przydatne są przeglądowe tabele, rysunki i wykresy prezentujące wybrane zagadnienia w sposób syntetyczny i uporządkowany. Tabele te dają nie tylko pozytywny efekt percepcyjny, ale wnoszą także swoistą „wartość dodaną”, jaką stanowi synteza różnych ujęć i podejść. Tym niemniej wydaje się, że niektóre środki graficznej prezentacji danych nie zostały wykorzystane w sposób optymalny. Na przykład rysunki 5.1., 5.2. i 5.3 nie są dobrze widoczne, a zawartość tabeli 5.2. prezentuje się – dane są źle rozłożone i niedbale zapisane.

W pracy występuje jednak pewna liczba błędów językowych – literowych, gramatycznych, stylistycznych i innych uchybień formalnych. Dla ilustracji można podać kilka przykładów niedociągnięć formalnych:

- s. 6 – jest: The Export Rate in China; powinno być: The Export Growth Rate in China;

- s. 60 – 3.2.1 – tytuł podrozdziału The Performance of SMEs during Recent Economic Effectiveness zawiera zapewne błąd; termin “Effectiveness” wydaje się być w tym miejscu niestosowny;
- s. 67 – podobna jak wyżej sytuacja z tytułem rozdziału 3.2.2;
- s. 68 – w pierwszym wierszu od góry jest „provide”, a wydaje się, że powinno być „provided”;
- s. 189 – tytuł Chart 6.28 – jest „product(s), powinno być „Product(s).

Bardziej rozbudowana dokumentacja zgłoszonych drobnych zastrzeżeń technicznych znajduje się w egzemplarzu rozprawy przekazanym recenzentowi.

6. Konkluzja końcowa

Całościowa ocena recenzowanej pracy doktorskiej jest pozytywna. Do najważniejszych mocnych stron dysertacji należy zaliczyć trafny dobór problematyki badawczej, poprawne sformułowanie celów oraz hipotez badawczych, przekonującą i dobrze podporządkowaną celowi oraz hipotezom strukturę pracy, rozległy program badań empirycznych przeprowadzonych pod kątem dysertacji, biegłe posługiwanie się szeroką literaturą przedmiotu, poprawność metodyczną oraz umiejętność prowadzenia analizy i wyciągania wniosków.

W przekonaniu autora recenzji praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim: stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki, a także umiejętność prowadzenia pracy naukowej.

Wnoszę o dopuszczenie mgr Pingping Songdo publicznej obrony.

Poznań, 1 kwietnia 2016

